

Олег Сергійович **ВАЛЕНДЮК**

аспірант, Київський міжнародний університет

ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-4752-1989>e-mail: valendiuk@bencherslf.com**ОКРЕМІ ПИТАННЯ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАСОБІВ ТА ПРАВОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ ТА ЗБИТКІВ, ЗАВДАНИХ УКРАЇНІ ВНАСЛІДОК ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РОСІЇ**

У статті розглянуто актуальні цивільно-правові механізми відшкодування збитків та шкоди, завданої збройною агресією росії Україні. Проаналізовано проблеми, з якими стикається наукова юридична спільнота, фахівці з правничої допомоги та судова влада у розгляді та вирішенні питань про відшкодування шкоди та збитків, завданих збройною агресією росії населенню України. Обґрунтовано необхідність розроблення пропозицій з удосконалення національного та міжнародного законодавства. Зроблено висновок про те, що нині продовжується робота у сфері гуманітарної, фінансово-економічної підтримки держави, у сфері юридичного опрацювання дієвих механізмів відшкодування збитків та шкоди, зокрема й через конфіскацію активів росії з дотриманням норм міжнародного права.

Ключові слова: збитки та шкода, міжнародно-правових механізмів відшкодування шкоди, справедливе правосуддя, воєнний стан, збройна агресія, жертви війни, фізичні та юридичні особи, методи та засоби терору мирного населення, норми та принципи міжнародного права, міжнародна безпека

Стаття надійшла 18.01.2026

Статтю прийнято 25.01.2026

Статтю опубліковано 13.02.2026

ВСТУП

Питання відшкодування шкоди та збитків, завданих військовою агресією росії Україні, а також майбутні механізми компенсації, нині викликають більше питань, ніж однозначних відповідей. Зрозуміло, що практика відшкодування має базуватися на вивченні попередніх успішних прецедентів та механізмів компенсації, які вже мали місце та забезпечили практичне правосуддя для мільйонів постраждалих від вторгнення в інших державах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Питаннями проблем та перспектив вдосконалення міжнародно-правових механізмів відшкодування шкоди, завданої фізичним та юридичним особам внаслідок війни в різні часи займалися такі сучасні вітчизняні вчені, як І.М. Городиський, М.В. Бем, С. Р. Косаревиц, С.О. Верланов, Н.В. Василечко, А.А. Слюсар [1], А.В. Войціховський, Ю.М. Коломієць, Р.В. Ватаманюк [2], С.В. Іванов [3], О.О. Гавриленко [4], І.І. Голубенко, К.О. Шпак [5], О.В. Кресін [6], В.В. Лихвар [7; 8], В.П. Мороз [9], І.Р. Мудра [10], Л.Р. Наливайко, К.В. Степаненко [11], О.О. Хорватова [12] та ін. Наукова та практична цінність запропонованих вказаними вченими підходів до розуміння підстав та механізмів відшкодування шкоди, до наявних практичних проблем є надзвичайно важливими в умовах сьогодення, оскільки воєнна агресія росії проти України триває. Держава-агресор постійно вдосконалює методи та засоби терору мирного населення, кількість постраждалих та жертв збільшується в геометричній прогресії. Саме тому розв'язання низки дискусійних питань та відшукання ефективних правових механізмів реального відшкодування шкоди та збитків, рівно й як визначення джерел компенсації, координація між національними та міжнародними інституціями – все це потребує подальших досліджень для формування сталого теоретичного підґрунтя. Саме тому актуальність теми статті не викликає сумнівів, а поглиблений аналіз й формулювання пропозицій з удосконалення законодавства та механізмів відшкодування шкоди сприятиме ефективному захисту прав фізичних та юридичних осіб, які зазнали страждань та збитків внаслідок війни.

МЕТА статті – дослідження наявних механізмів відшкодування збитків та шкоди, завданої фізичним та юридичним особам внаслідок збройної агресії; виокремлення кола важливих напрямів удосконалення наявних правових механізмів відшкодування такої шкоди з урахуванням позитивної міжнародної судової практики, а також визначення шляхів підвищення їх ефективності у контексті національних реалій.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У статті застосовано комплекс загальнонаукових та спеціально-юридичних методів пізнання, що забезпечили об'єктивність і повноту розкриття теми. Зокрема, застосовано такі загальнонаукові методи: аналіз та синтез – для виявлення прогалин у законодавстві та узагальнення наукових позицій; індукція та дедукція – для формування висновків на основі окремих прикладів і загальних норм. Також застосовано нормативно-правові акти України, а також офіційні звіти ДМСУ та Міністерства фінансів.

РЕЗУЛЬТАТИ

Збройна агресія росії проти України розпочалась у березні 2014 р. з анексії Криму і цей факт вже давно не викликає ані сумнівів, ані піддається спростуванню міжнародною спільнотою. До того ж міжнародні організації та їх нормативно-правові акти дають належну оцінку та кваліфікацію означеним діям росії, адже станом нині нараховується неповних 12 років вторгнення росії на територію України. За різними фаховими оцінками економіці України за цей час завдано збитків в понад 1 трлн дол. США [13]. Так, вимірюючи шкоду цивільному населенню, Моніторингова місія ООН з прав людини в Україні наголошує: втрати серед цивільних осіб з 24.02. 2022 р. (з моменту повномасштабного вторгнення) загиблими становлять щонайменше 12654 цивільні особи, поранення отримали 29392 цивільні особи. Переважна більшість постраждалих (84%) знаходяться на підконтрольній Україні території. Серед загиблих є 673 дитини, 1865 дітей отримали поранення. Ці випадки агібелі та поранення цивільних осіб зафіксовано у 24 з 27

адміністративних регіонів України [14].

Також Моніторингова місія ООН з прав людини в Україні констатує, що збройні сили росії навмисно та систематично атакують енергетичну інфраструктуру України, здійснюючи масштабні скоординовані удари. Внаслідок подібних атак вкрай зменшилася потужність генерації електроенергії, що спричинило аварійні та планові відключення електроенергії у всій країні. Вторинні наслідки таких ударів вплинули на водопостачання, системи каналізації та санітарію, опалення та гаряче водопостачання, охорону здоров'я, освіту та загальний стан економіки, ментальне здоров'я людей.

Невечерпною за підрахунками Місії є й шкода навколишньому середовищу, оскільки Україна є однією з країн з найвищим рівнем забруднення вибухонебезпечними предметами та мінами, що створює довгострокову загрозу для цивільного населення. За оцінками експертів Місії, забруднено близько 139000 км² території держави. До того ж руйнування греблі Каховської ГЕС в червні 2023 р. спричинило масштабну повінь, що призвела до екологічної катастрофи з нищівними наслідками для громад у декількох регіонах [14].

Зрештою, враховуючи на те, що збройна агресія триває, щоденне спричинення збитків та школи зростає. І тут слід також розуміти, що невиправдана агресія росії до України призводить до негативних наслідків не лише для України, а й для інших держав світу. Передусім мова йде про перешкоджання у світовій торгівлі різноманітними товарами. Крім того, війна спричиняє доволі високий рівень витрат як фінансових, так і матеріальних, що несуть цивілізовані країни, допомагаючи Україні. З цих підстав у практиці міжнародного права особливої актуальності набуває питання якнайшвидшого розроблення та застосування відповідних норм, які б змусили росію належно відшкодувати завдану шкоду не у далекій перспективі міжнародного трибуналу за злочин агресії, а в найближчий час.

Аналізуючи праці вітчизняних колег з цієї теми, можна зробити висновок про певне юридичне опрацювання вказаної проблематики. Так, А.В. Войціховський, Ю.М. Коломієць, Р.В. Ватаманюк справедливо відзначають: питання відшкодування шкоди, завданої внаслідок збройної агресії, набуває безпрецедентної актуальності в умовах повномасштабної війни, розв'язаної росією проти України. Цей виклик не лише підриває основи міжнародного правопорядку, а й вимагає ефективного правового реагування [2].

І дійсно, вчинивши ще у 2014 р. анексію українських територій, як слушно зауважує О.О. Хорватова, росія порушила найважливіші принципи міжнародного права, сформовані після II світової війни. З огляду на те, що принципи міжнародного права є імперативними нормами міжнародного права або нормами *ius cogens*, що приймаються та визнаються міжнародною спільнотою держав загалом як норма, відхилення від них недопустиме, оскільки їх може бути змінено лише наступною нормою міжнародного права з тим же характером. Як імперативні положення, відмічає дослідниця, принципи міжнародного права не може бути скасовано жодними іншими постановами спеціального характеру або реформовано з урахуванням спеціальних обставин [12].

З цього приводу слід погодитись з думкою В.В. Лихваря, який відмічає, що міжнародне право забезпечу-

ється за допомогою добровільного дотримання норм міжнародного права, а в разі потреби силою чи примусовими заходами, що застосовуються безпосередньо державами, індивідуально чи колективно або через міжнародні організації до держави, яка відповідальна за порушення норм міжнародного публічного права. В тому разі, відмічає дослідник, коли міжнародний спір виникає внаслідок порушення державою норм міжнародного публічного права, що не може бути вирішено у мирний засіб, потерпіла сторона має право застосувати низку обмежувальних заходів і контрзаходів примусу проти того/тих, хто вчинив/вчинили такі дії, але з рекомендацією уникати, наскільки це можливо, використанню збройних сил. У таких випадках потрібно застосовувати спеціальні інструменти для врегулювання суперечок, втілених у міжнародних санкціях, які мають додаткову роль засобів мирного вирішення конфліктів [7].

Саме в контексті порушених норм та принципів міжнародного права І.Р. Мудра акцентує на необхідності зосередження уваги в міжнародних актах на «відновленні справедливості» в частині безумовної ідеї невідворотності відповідальності росії за вчинені міжнародні протиправні діяння, зокрема і через компенсаційні механізми, що мають стати надзвичайно важливим політико-правовим інструментом залучення ширшого кола держав, міжнародних організацій, робочих груп та комісій до просування ідеї миру та обговорення порядку забезпечення миру через відновлення справедливості та укорінення ідеї неприпустимості повторення подібних актів агресії майбутніми поколіннями [10]. Історичне значення кваліфікації діянь росії як міжнародно-протиправних з боку Генеральної Асамблеї ООН, на думку І.Р. Мудрої, створює фундаментальний прецедент у міжнародному праві в цьому світлі; така позиція є прямим виявом застосування як одного з принципів сучасного міжнародного правопорядку, а саме порушення норм міжнародного права та прав людини потужними державами-постійними членами Ради Безпеки ООН не створюють правових прецедентів, не змінюють Статут ООН і не призводять до виникнення нового міжнародного права [10].

Досліджуючи форми міжнародно-правової відповідальності держав, В.В. Лихвар приходять до висновку про те, що міжнародна відповідальність передбачає правові наслідки, які настають для суб'єкта міжнародного права в результаті вчиненого ним міжнародного правопорушення, які зобов'язують його ліквідувати збиток, заподіяний іншим суб'єктам міжнародного права [8].

Відшкодування потерпілим шкоди, завданої в результаті воєнних злочинів, як справедливо відмічають О. Костюченко та Д. Стеценко, є одним з ключових аспектів у захисті прав людини. Дослідники, акцентуючи на цьому важливому аспекті концепції перехідного правосуддя, підкреслюють, що воно у суті спрямовано на відновлення справедливості, що охоплює грошову компенсацію за завдану шкоду; моральне задоволення; поновлення порушених прав. У нормах міжнародного гуманітарного права не передбачено конкретного переліку тих, кому належить компенсація за порушення його положень. Натомість на сторони міжнародних збройних конфліктів покладається відповідальність за відшкодування шкоди, що виникла через недотримання цих норм. З огляду на усталену практику звернень до відповідних установ зазвичай вигодонабувачами відшкодувань за

порушення міжнародного гуманітарного права стають особи, які зазнали збитків або стали жертвами таких порушень, а саме цивільне населення, яке зазнало страждань внаслідок дій або бездіяльності сторін конфлікту, особливо через напади на цивільні об'єкти, незаконне ув'язнення, викрадення та інші форми насильства; військовополонені, які зазнають знущань через порушення їхніх прав, передбачених Женевськими конвенціями, зокрема через жорстоке поводження, тортури чи невиконання зобов'язання з надання необхідної медичної допомоги; родичі покійного та найближче оточення, котрі втратили годувальника й відповідно мають право на відшкодування збитків через втрату; держава, що зіткнулася з жахливими наслідками руйнувань цивільної інфраструктури, важливих об'єктів критичної інфраструктури, виснаження трудових ресурсів, відчутної шкоди довкіллю та інших тяжких наслідків [15].

З цього приводу О.В. Кресін підкреслює, що Україна як потерпіла від неефективної політики цивілізованих держав у частині нездатності своєчасно гарантувати Україні безпеку на підставі наявних міжнародних домовленостей, а також протидіяти російській агресії має ініціювати зміни в архітектурі європейської та міжнародної безпеки [6].

Річ у тім, що на початку повномасштабного вторгнення росії у 2022 р. Україна поклала певні надії на швидке отримання відповідних компенсаційних виплат для відшкодування понесених збитків за рахунок російських активів, що заблоковано іноземними державами. Водночас з боку керівників окремих іноземних держав практично відразу висловлювалось занепокоєння стосовно легітимності рішення про передачу вказаних активів Україні, а також їх відповідності нормам міжнародного права.

Слід зазначити, що одним з перших кроків української влади з вирішення вказаного питання стало створення у травні 2022 р. робочої групи з розроблення та впровадження міжнародно-правових механізмів відшкодування шкоди, завданої Україні внаслідок збройної агресії росії. Вказаній робочій групі доручалось розробити та внести пропозиції про засоби та правові інструменти відшкодування шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії росії, зокрема репарації, конфіскації, контрибуції, а також кроки з їх впровадження з урахуванням міжнародно-правових механізмів, міжнародного досвіду та судової практики. Створення вказаної робочої групи, на нашу думку, дійсно стало відправним моментом для ефективної роботи української влади та громадянського суспільства, направленої передусім на отримання міжнародної підтримки самої ідеї компенсації завданих війною Україні збитків за рахунок конфіскації російських активів та головне – розроблення конкретних правових механізмів вказаної конфіскації та передачі активів для фінансування відшкодування.

Переважає більшість держав демократичного світу підтримало Україну в її прагненні отримати компенсацію від росії за спричинені нею збитки. Провідні міжнародні організації також прийняли відповідні рішення

з відшкодування Україні понесених у ході російської агресії збитків. В цьому контексті заслуговує на увагу рішення ООН, прийняте в листопаді 2022 р., де чітко сформульовано зобов'язання росії відшкодувати Україні збитки через агресію. Однак, на нашу думку, самі результати вказаного голосування, – 94 голоси «за», 13 «проти» та 74 «утрималось», свідчать про значний вплив росії на прийняття рішень певними державами у ході голосувань в ООН та можливі ускладнення в отриманні позитивних для України рішень з відшкодування завданої шкоди в майбутньому [16].

Аналізуючи загальну проблематику розроблення міжнародною спільнотою та впровадження в життя дієвого механізму покарання росії як держави-агресора протягом останніх двох років, можна відмітити, що однією з небагатьох таких результативних дій стало рішення Ради Європи, прийняте в травні 2023 р. про створення Реєстру збитків [17; 18], завданих агресією росії проти України. Станом на 31 грудня 2025 р. Реєстр активно працює в штатному режимі [19], мова сайту українська та англійська. Слід відзначити, що даний Реєстр є першим компонентом міжнародного компенсаційного механізму, розроблення якого триває нині.

ВИСНОВКИ

Проведений аналіз сучасного стану проблематики застосування норм міжнародного права та наявних механізмів відшкодування збитків та шкоди, завданої збройною агресією росії Україні, дає змогу зробити висновок про невідворотний та поступальний рух міжнародної спільноти до остаточного правового та фінансово-економічного вирішення вказаного питання. Наведений аналіз проблем та перспектив удосконалення засобів та правових інструментів відшкодування шкоди та збитків, завданих росією, дають змогу стверджувати, що нині в Україні та країнах демократичного світу продовжується активна робота, по-перше, у сфері гуманітарної та фінансової підтримки України, по-друге, стосовно юридичного опрацювання механізмів конфіскації та передачі російських активів з дотриманням норм міжнародного права.

У розробленні глобального компенсаційного механізму відшкодування збитків, завданих російським агресором Україні, на нашу думку, слід неодмінно враховувати наукові розробки вітчизняних дослідників та реальні пропозиції практиків, які вже працюють у сфері відновлення справедливості.

Водночас доки ще спостерігається певне зволікання та затягування кінцевого рішення з цього приводу. А тому, на наш погляд, постійна активність української юридичної спільноти, стимулювання, разом з громадянським суспільством, української влади та міжнародних інституцій до активації роботи в цьому напрямі, опрацювання наявних проблемних питань та підготовка пропозицій з їх вирішення, – це ті завдання, які приведуть в найближчому майбутньому до розроблення реального компенсаційного механізму відшкодування завданих російською агресією збитків Україні з дотриманням усіх вимог міжнародного права.

Список використаних джерел

1. Відшкодування для України: моделі, перспективи, виклики. Аналітична доповідь / І.М. Городиський та ін. Львів, 2023. 103 с.
2. Войціховський А.В., Коломієць Ю.М., Ватаманюк Р.В. Відшкодування шкоди як форма міжнародно-правової відповідальності рф за

- збройну агресію проти України. Право і безпека – Law and Safety. 2025. № 4 (99). С. 7-19.
3. Іванов С.В. Вплив збройного конфлікту (війни, бойових дій) на вартість підприємства: монографія. Дніпро, 2015. 175 с.
  4. Гавриленко О.О. Правова основа відшкодування шкоди, завданої фізичним особам та юридичним особам приватного права внаслідок повномасштабної війни Російської Федерації проти України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2024. Вип. 86. Ч. 2. С. 51-58.
  5. Голубенко І.І., Шпак К.О. Правові аспекти відшкодування шкоди та збитків, завданих фізичним та юридичним особам внаслідок збройної агресії російської федерації: *Наукові перспективи*. 2023. №4(34). С. 384-396.
  6. Кресін О.В. Правові аспекти протидії російській агресії та відновлення територіальної цілісності України: Вісник НАН України, 2022, № 6, С. 61-65.
  7. Лихвар В.В. Міжнародно-правове регулювання застосування санкцій як форми політичної відповідальності держав. *Європейський Правничий Часопис*. 2024. Вип. 3. С. 133-139.
  8. Лихвар В.В. Міжнародно-правове регулювання застосування реституції як форми матеріальної відповідальності держав. *Науковий вісник Ужгородського Національного університету, Серія Право*. 2024. Вип. 85. Ч. 4. С. 288-293.
  9. Мороз В.П., Абражевич Д.А. Правові механізми стягнення шкоди, завданої бізнесу війною. *Юридичний вісник*. 2022. № 4 (65). С. 145-150.
  10. Мудра І.Р. Інституційні та правові механізми відшкодування шкоди, завданої внаслідок збройної агресії: дис. ... д-ра філософії: 081 Право. Київ, 2025.241 с.
  11. Наливайко, Л. Р., Степаненко, К. В. Міжнародне судочинство: навчальний посібник. Дніпро: ДДУВС, 2022. 304 с.
  12. Хорватова О.О. Сучасне поняття та значення принципів міжнародного права у зв'язку з воєнно-політичною ситуацією в Україні. *Правничий часопис Європейського університету*. 2015. С. 24-31.
  13. Мудра І.Р. Росія з 2014 року завдала збитків Україні на 1 трильон доларів. *УкрІнформ*, 28.03.2025. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3975737-rosia-z-2014-roku-zavdala-zbitkiv-ukraini-na-1-triljon-mudra.html>
  14. Інформаційний бюлетень: Три роки з початку повномасштабного вторгнення в Україну: ключові факти та висновки щодо впливу на права людини 24 лютого 2022 року – лютий 2025 року. Моніторингова місія ООН з прав людини в Україні. 6 с. URL: <https://hrmmu-3-year-update.my.canva.site/ukrainian>
  15. Костюченко О., Стеценко Д. Відшкодування потерпілим шкоди, завданої в результаті воєнних злочинів. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету, 2025. Серія ПРАВО*. Вип. 90. Ч. 4. С. 267-272.
  16. Resolution adopted by the General Assembly on 14 November 2022: United Nations, General Assembly, 2022. URL: https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/a_res_es_11_5.pdf
  17. Про встановлення Розширеної часткової угоди про Реєстр збитків, завданих агресією Російської Федерації проти України: Резолюція CM/Res (2023)3, прийнята Комітетом Міністрів 12 травня 2023 року на 1466-му засіданні заступників Міністрів. Офіційний вісник України від 25.01.2024. 2024 р., № 9 / № 2; 03.01.2024; стор.15 / стор. 842, стаття 572, код акта 122433/2023.
  18. Про приєднання України до Розширеної часткової угоди про Реєстр збитків, завданих агресією Російської Федерації проти України: Закон України № 3432-IX від 8 листопада 2023 року. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2023, № 96, ст. 382.
  19. Реєстр збитків для України. Офіційний сайт. URL: <https://rd4u.coe.int/uk/home>

References

1. Compensation for Ukraine: models, prospects, challenges. Analytical report / I.M. Horodyskyi et al. Lviv, 2023. 103 p. (in Ukrainian).
2. Voitsikhovskiy A.V., Kolomyiets Yu.M., Vatamanyuk R.V. Compensation for damage as a form of international legal responsibility of the Russian Federation for armed aggression against Ukraine. *Law and Safety*. 2025. No. 4 (99). pp. 7-19. (in Ukrainian).
3. Ivanov S.V. The impact of armed conflict (war, hostilities) on the value of the enterprise: monograph. Dnipro, 2015. 175 p. (in Ukrainian).
4. Havrylenko O.O. Legal basis for compensation for damage caused to individuals and legal entities of private law as a result of the full-scale war of the Russian Federation against Ukraine. *Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University. Series «Law»*. 2024. Issue 86. part 2. pp. 51-58. (in Ukrainian).
5. Holubenko I.I., Shpak K.O. Legal aspects of compensation for damage and losses caused to individuals and legal entities as a result of the armed aggression of the Russian Federation. *Scientific Perspectives*. 2023. No. 4(34). pp. 384-396. (in Ukrainian).
6. Kresin O.V. Legal aspects of countering Russian aggression and restoring the territorial integrity of Ukraine. *Bulletin of the NAS of Ukraine*. 2022, No. 6. pp. 61-65. (in Ukrainian).
7. Lykhvar V.V. International legal regulation of the application of sanctions as a form of political responsibility of states. *European Legal Journal*. 2024. Issue 3. pp. 133-139. (in Ukrainian).
8. Lykhvar V.V. International legal regulation of the application of restitution as a form of material responsibility of states. *Scientific Bulletin of the Uzhgorod National University, Law Series*. 2024.. Issue 85. Part 4. pp. 288-293. (in Ukrainian).
9. Moroz V.P., Abrazhevich D.A. Legal mechanisms for recovering damage caused to business by war. *Legal Bulletin*. 2022. No. 4 (65). P. 145-150. (in Ukrainian).
10. Mudra I.R. Institutional and legal mechanisms for compensating for damage caused as a result of armed aggression: diss ... PhD in legal sciences. Kyiv, 2025. 241 p. (in Ukrainian).
11. Nalyvaiko L.R., Stepanenko, K. V. International Litigation. Dnipro, 2022. 304 p. (in Ukrainian).
12. Khorvatova O.O. Modern concept and meaning of the principles of international law in connection with the military-political situation in Ukraine. *Legal Journal of the European University*. 2015. pp. 24-31. (in Ukrainian).
13. Mudra I.R. Russia has caused losses to Ukraine of 1 trillion dollars since 2014. *UkrInform*, 03/28/2025. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3975737-rosia-z-2014-roku-zavdala-zbitkiv-ukraini-na-1-triljon-mudra.html>. (in Ukrainian).
14. Newsletter: Three years since the start of the full-scale invasion of Ukraine: key facts and conclusions on the impact on human rights February 24, 2022 - February 2025. UN Human Rights Monitoring Mission in Ukraine. URL: <https://hrmmu-3-year-update.my.canva.site/ukrainian>. (in Ukrainian).
15. Kostyuchenko O., Stetsenko D. Compensation to victims of damage caused as a result of war crimes. *Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University, Law Series*. 2025. Issue 90: Part 4. pp. 267-272. (in Ukrainian).
16. Resolution adopted by the General Assembly on 14 November 2022: United Nations, General Assembly, 2022. URL: https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/a_res_es_11_5.pdf
17. On the establishment of an Extended Partial Agreement on the Register of Damage Caused by the Aggression of the Russian Federation against Ukraine: Resolution CM/Res (2023) 3, adopted by the Committee of Ministers on 12 May 2023 at the 1466th meeting of the Ministers' Deputies. Official Gazette of Ukraine of 25.01.2024. 2024, No. 9 / No. 2; 03.01.2024; p. 15 / p. 842, Article 572, Act Code 122433/2023. (in Ukrainian).
18. On Ukraine's Accession to the Expanded Partial Agreement on the Register of Damages Caused by the Aggression of the Russian Federation against Ukraine: Law of Ukraine No. 3432-IX of November 8, 2023. *Bulletin of the Verkhovna Rada (VVR)*. 2023, No. 96, Art. 382. (in Ukrainian).
19. Register of Damages for Ukraine. URL: <https://rd4u.coe.int/uk/home> (in Ukrainian).

Oleh VALENDIUK

postgraduate student, Kyiv International University

ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-4752-1989>

e-mail: valendiuk@bencherslf.com

SPECIFIC ISSUES OF IMPROVING MEANS AND LEGAL INSTRUMENTS FOR COMPENSATION FOR DAMAGES AND LOSSES CAUSED TO UKRAINE AS A RESULT OF ARMANNED AGGRESSION BY THE RUSSIA

Introduction. The issue of compensation for damage and losses caused by the Russian Federation's military aggression against our state, as well as future compensation mechanisms, currently raises more questions than unambiguous answers. The Russian Federation's military aggression against Ukraine has been going on for 12 years, and the number of victims and victims is increasing daily. Therefore, it is important to resolve controversial issues and find effective legal mechanisms for real compensation for damage and losses.

The purpose of the paper is to study existing mechanisms for compensation for damage and losses caused to individuals and legal entities as a result of the Russian Federation's armed aggression.

Results. According to various expert estimates, over 1 trillion US dollars have been caused to the Ukrainian economy during the 12 years of armed aggression by the Russian Federation. Civilian casualties in the form of dead and wounded number in the tens of thousands of civilians. In recent years, the Russian armed forces have been deliberately and systematically attacking Ukraine's energy infrastructure, which has resulted in a critical reduction in electricity generation capacity. The secondary consequences of such attacks have affected water supply, sewage and sanitation systems, heating and hot water supply, healthcare, education and the general state of the economy, and people's mental health. The damage to the environment is also inexhaustible, as Ukraine is one of the countries with the highest levels of contamination by explosive devices and mines, which poses a long-term threat to the civilian population. Compensation to victims of damage caused as a result of Russian war crimes is one of the key aspects in the protection of human rights.

Conclusions. When developing a global compensation mechanism for damages caused to Ukraine by the Russian aggressor, one should take into account the scientific developments of domestic researchers and real proposals of practitioners who are already working in the field of restoring justice. The main tasks should be the activity of the Ukrainian legal community, the processing of existing problematic issues and the preparation of proposals for their resolution.

Keywords: losses and damage, international legal mechanisms for compensation for damage, fair justice, martial law, armed aggression, victims of war, individuals and legal entities, methods and means of terrorizing the civilian population, norms and principles of international law, international security